

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет**

**The John Paul II Catholic University (Lublin, Poland)
Warsaw University of Maria Sklodowska-Curie
(Czestochowa, Poland)**

**Ташкентський державний технічний університет імені Іслама Карімова (Ташкент,
Узбекистан)**

Бакинський державний університет (Баку, Азербайджан)

X Міжнародна науково-практична конференція

**АВІАЦІЙНА ТА ЕКСТРЕМАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ У КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЧНИХ
ДОСЯГНЕНЬ**

25-26 травня 2017 року

Збірник наукових праць

Київ 2017

УДК 159.9:629.7.001.76 (063)
ББК ю941.3я431
А 202

Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень: збірник наукових праць / за заг. ред. Л.В. Помиткіної, Т.В. Вашеки, О.В. Сечейко. – К. : Аграр Медіа Груп, 2017. – 340 с.

Збірник містить матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем авіаційної та екстремальної психології в умовах глобалізованого мережевого соціуму, що відбулася 25-26 травня 2017 року на кафедрі авіаційної психології Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету.

Організаційний комітет

Голова організаційного комітету:

Помиткіна Л.В. – д-р психол. наук, проф., зав.кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ.

Заступник голови організаційного комітету:

Руденко М.П. – генерал-майор запасу Повітряних Сил України, льотчик морської авіації, канд. військ. наук, доцент, проф. кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ

Члени оргкомітету:

Гічан І.С. – канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ

Долгова О.М. – канд. біол. наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ

Фесюк І.В. – психолог кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ

Рецензенти:

Панок В.Г. – директор Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, д-р психол.наук, проф., проф. кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ

Булах І.С. – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, м. Київ

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (протокол № 4 від 17 травня 2017 р.)

ISBN

© Колектив авторів, 2017

© Національний авіаційний університет, 2017

Ольга Сапельник
викладач кафедри авіаційної психології
Національний авіаційний університет
м. Київ (Україна)

Тетяна Недашківська
студентка кафедри авіаційної психології
Національний авіаційний університет
м. Київ (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ У МОЛОДШОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Актуальність дослідження. Необхідність звернення до способів конструювання особистістю майбутнього стимулюється ситуацією суспільної кризи, у якій зараз перебуває українське суспільство, одним із психологічних наслідків якої є порушення часової перспективи особистості, крах її життєвих цілей і планів, що загрожує тяжкими переживаннями, серед яких, так званий стрес зруйнованої надії, один з найбільш небезпечних стресів.

Усе це ставить молоду людину перед необхідністю побудови нового бачення життя, індивідуального вирішення складних питань, пов'язаних із пошуком себе, свого місця у світі, з виявленням нових напрямів зростання. Життєвий шлях хоч і тимчасово, зате переконливо починає сприйматися як щось цілісне, логічне і послідовне. Але, проблема в тому, що в молодшому юнацькому віці часто немає зрілого, реалістичного уявлення про майбутнє, життєва перспектива розмита, цілі не визначені, і тоді майбутнє настає для них «несподівано», і вони, як наслідок, недостатньо до нього підготовлені. Тому в сучасних умовах приділяється велика увага вивченню способів життєконструювання.

Життєва перспектива – це потенційна можливість розвитку особистості, неминучість певних змін у майбутньому житті. Тобто особистість активно впливає на обставини власного життя, здійснює вчинки, здатні змінити життєві перспективи. Разом з тим, відсутність перспектив – це несприятливі умови для самовияву.

Аналіз результатів соціально-психологічних, а також психолого-педагогічних досліджень засвідчив, що автори розглядають життєве самовизначення особистості як основне новоутворення юнацького віку. Орієнтації на майбутнє виступають регулятором самосвідомості старшокласника, роблять його активним, більш мобільним і організованим. Недарма Л.С. Виготський наголошував, що старшокласника характеризує не слабкість волі, а слабкість цілей.

Одним із ключових при вивченні життєвої перспективи є поняття самовизначення. Співвідношення різних видів самовизначення в часовому контексті розглядає Р.М. Гінзбург. Відповідно до його моделі особистісне самовизначення задає значущу орієнтацію на досягнення певного рівня в системі соціальних відносин, тобто задає соціальне самовизначення. На основі соціального самовизначення виробляються вимоги до конкретної професійної області, здійснюється професійний вибір.

Власна життєва перспектива, якщо вона є усвідомленою і реалістичною, завжди конструюється особистістю виходячи із стану розвитку суспільства і людства загалом, специфіки життєвого середовища, а також із індивідуальних інтелектуально-психологічних особливостей.

Вибірку склали група респондентів з 30 старшокласників, які навчаються в 11 класах Середньої загальноосвітньої школи № 179 м. Києва та 30 студентів, віком від 20 до 21-го років, які навчаються на факультеті психології в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова.

Для дослідження даної проблематики були використані методики - Методика «Життєві завдання особистості» (Т.М. Титаренко); Методика «Часова перспектива особистості» (Ф. Зімбардо, адапт. А. Сирцової); «Тест смисложиттєвих орієнтацій» (Д.О. Леонтьев); «Тест життєстійкості» (С. Мадді, моди. Є.М. Осіна).

Досліджувані респонденти були поділені на дві групи:

- 1) до експериментальної групи А увійшли старшокласники (30 учнів),
- 2) до контрольної групи Б – студенти 4 курсу навчання (30 студентів).

За результатами проведеного дослідження за опитувальником «Життєві завдання особистості» було виявлено домінування у старшокласників мотиву самоконституювання життєвих завдань, прагнення розкрити свої потенційні можливості (41%). В групі ж студентів високий показник мотиву матеріального задоволення (34%) вказує на відповідальне відношення до матеріальних благ та високий показник мотивації досягнення успіху (46%), що говорить про

визначеність життєвих планів та конкретні поставлені завдання, що відтворюється у високому рівні амбіцій. Локалізація життєвих завдань у старшокласників знаходиться у сфері здоров'я і навчання й роботи (45%), підтверджуючи прагнення молодших юнаків до нових знань та отримання вищої освіти, а в групі студентів – у сфері сім'ї і також навчання й праці. Більш низькі показники суб'єктної активності, структурованості життєвого часу та локалізації життєвих планів у часовому контурі сьогодення доводять важливість для старшокласників отримання задоволення в сьогоденні, певну легковажність, слабку спрямованість до самостійної постановки життєвих завдань.

Дослідження вимірів часової перспективи надало змогу констатувати переважання у старшокласників спрямованості на гедоністичне теперішнє (36%), відображаючи ризиковане та легковажне ставлення до часу та життя, задоволення в сьогоденні за відсутності турботи про майбутні наслідки, та позитивне минуле (33%) – ностальгічне переживання минулих подій, де життя сприймалося з легкістю та безтурботністю. В групі ж студентів високі показники за виміром майбутнього (41%) вказують на зацікавленість у плануванні та структуруванні власного життя, наявність чіткої життєвої перспективи.

Поведінка суб'єкта багато у чому зумовлена смисложиттєвими орієнтаціями та осмисленістю життя. Аналіз результатів тесту смисложиттєвих орієнтацій Д.О. Леонтьєва, дозволив зробити висновок, що більшість старшокласників зорієнтовані на постановку життєвих цілей. Можна сказати, що для старшокласників найбільш актуальною є мотивація прогнозування майбутнього, механізмами наближення якого молодь вважає особистісну соціальну активність, суб'єктну активність як вияв самоствердження в житті, збереження здоров'я як потенціалу успішності та ефективності і, що важливо, розуміння цінності особистісного самоствердження в аспекті самоконституювання задля укріплення життєвої стійкості та життєвої цілісності; висока є також мотивація завдань сфери «навчання – праця» як таких, що вже більш-менш конкретизовані, визначені. В той час як для студентів найбільш актуальною є мотивація досягнення успіху, що говорить про визначеність життєвих планів та конкретні поставлені завдання, що відтворюється у високому рівні амбіцій, структуруванні часу життя та стратегій досягнення життєвих завдань та в трішки меншій мірі мотивація самоконституювання, як вияв самоствердження.

В результаті порівняння обох груп досліджуваних студентів за допомогою t-критерію Стьюдента та критерію Манна – Уїтні виявлено, що між молодшим юнацтвом (старшокласники) та студентами 4-го курсу ВНЗ існує суттєва різниця у формуванні життєвої перспективи.

Матеріали даного дослідження можна використовувати в практичній роботі психологів при організації індивідуальної та групової роботи зі старшокласниками та студентами з метою сприяння їх самовизначенню.

Література

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегии жизни / Ксения Александровна Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 299 с.
2. Алексеева В. Г. Ценностные ориентации как фактор жизнедеятельности и развития личности // Психологический журнал 1984. Т.5. № 5. С. 63-70.
3. Білоус Р.М., Охріменко В.О. Психологічні особливості життєвої перспективи юнаків / Р.М. Білоус, В.О. Охріменко // Збірник наукових праць РДГУ. Психологія: реальність і перспективи. Випуск № 7. – 2016. – С. 31 – 34.
4. Головаха Е.И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Е.И. Головаха. – К. : Наукова думка, 1988. – 144 с.
5. Гріньова О.М. Психологічні особливості формування життєвих цілей у юнацькому віці / О.М. Гріньова // Психологія і особистість. – 2014. - № 2. – С. 66 – 68.
6. Гуляс І.А. Життєва перспектива особистості як предмет теоретико-методологічного аналізу / І.А. Гуляс // Проблеми сучасної психології. – 2011. – Вип. 12. – С. 315-324.
7. Життєві домагання особистості. Колективна монографія / [за ред. Титаренко Т. М.]. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 456 с.